

Kulturlager nära Bakgatan

RAÄ-nr Vadstena 21:1 (L2010:1734)

Kv Knekten 3

Vadstena stad och kommun

Östergötlands län

Helén Romedahl

Kulturlager nära Bakgatan

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning och arkeologisk bakgrund	4
Syfte och metod	5
Resultat	5
Tekniska uppgifter	6

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Den 1 mars 2019 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Knekten 3, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Arbetet föranleddes av schaktning för bergvärme i anslutning till en fastighet. Under recenta raseringsmassor med tegel och kalkbruk och på en nivå om 0,3 m under dagens marknivå framkom toppen av ett kulturlager bestående av mörkbrun/svart sandig silt med innehåll av träkol och kalkbruk. Denna lagerkontext kom inte att vidare beröras av det aktuella arbetet.

Helén Romedahl
antikvarie

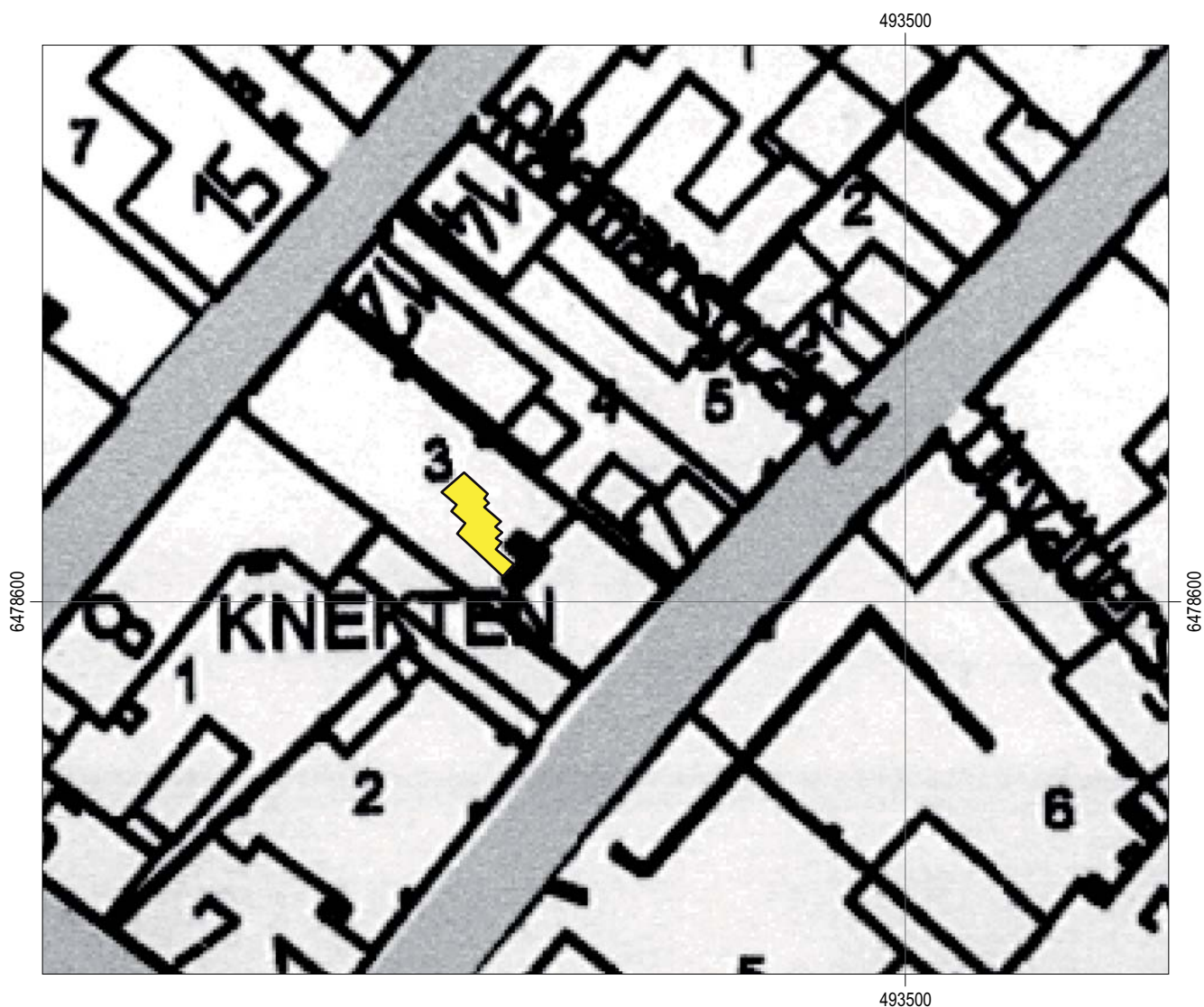
Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

Den 1 mars 2019 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Knekten 3, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Arbetet föranleddes av schaktning för bergvärme i anslutning till en fastighet. Under recenta raseringsmassor med tegel och kalkbruk och på en nivå om 0,3 m under dagens marknivå framkom toppen av ett kulturlager bestående av mörkbrun/svart sandig silt med innehåll av träkol och kalkbruk. Denna lagerkontext kom inte att beröras av det aktuella arbetet. Arbetet utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland. För de arkeologiska kostnaderna svarade Tomas Hallberg. Ansvarig i fält och för rapportarbetet var Helén Romedahl, Östergötlands museum.

Områdesbeskrivning och arkeologisk bakgrund

Vadstena stad, som är den yngsta av Östergötlands sex medeltida städer, fick sina stadsprivilegier år 1400. Stadsbildningen var ett resultat av birgittinerklostrets etablering år 1368 och den stadsbebyggelse som började växa fram i samband med denna. Idag är ett 20-tal stenhus från den medeltida bebyggelsen bevarade; bl a rådhuset, biskopens bostadshus, kungsgård, kloster och klosterkyrka. Kv Knekten ligger ca 500 m öster om Vadstena slott och ett stenkast från Vätterstranden. På 1705 års karta omfattar kvarteret tomterna 31-33. Om tomt 32 står det att läsa "Tullnären Samuel Peppel, am, af en stor wählbygd gård, på hörnet wijd Siö- och Krabbegatan, sampt intill Backgatan sträckkiande".

Figur 3. Undersökningsområdet mot bakgrund av adresskarta över Vadstena stad. Skala 1:500.

Intilliggande tomt 33, vilken är den som berördes av aktuell schaktningsövervakning, förefaller vi denna tid ha utgjort en trädgård – liksom den norr om liggande tomt 19. Det är oklart varför dessa båda tomter förefaller stå obebyggda vid 1700-talets början.

Inga tidigare arkeologiska undersökningar har gjorts i kvarteret men aktuell undersökning visar att kulturlager framkommer redan på ett djup om 0,3 m under befintlig markyta. Vad gäller andra undersökningar som genomförts inom Vadstena medeltida stadsområde under senare år kan det konstateras att äldre lämningar sällan framkommer djupare än 0,2 - 0,3 m under befintlig markyta inom tomtmark med äldre bebyggelse. Vidare kan det fastställas att kulturlagertjockleken sällan överstiger en meter. Lagerbilden är ofta diffust stratifierad och är inte sällan "kronologiskt kompakt", det vill säga att lämningar från t ex 1400-talet kan återfinnas på samma nivå som lämningar från 1600-talet. Fenomenet är relativt välkänt från andra skandinaviska städer som anlagts under senmedeltiden och anses allmänt bero på låg kulturlagertillväxt till följd av ett förändrat förhållningssätt till avfallshantering (Lundberg muntligen).

Figur 4. Schaktet på tomten. Foto från nordväst, Helén Romedabl, ÖM.

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning var att dokumentera eventuella framkomna fornlämningar avseende deras karaktär, omfattning och möjlig datering. Efter att trädgårdsplattorna plockats bort för hand utfördes schaktningen, med en liten bandburen grävmaskin, ner till ett djup om 0,3 m. En handritad schaktplan upprättades i skala 1:20 och digitala foton togs. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Resultat

De översta 0,3 m utgjordes av recenta fyllnads-/raseringsmassor i form av framförallt taktegel och kalkbruksklumpar. Ca 2 m från husväggen släppte sedan raseringsmassorna mot ett mörkbrunt/svart kulturlager bestående av sandig silt som hade ett innehåll av träkol och kalkbruksklumpar. Arbetsföretaget krävde inte ett större schaktdjup och därför fick kulturlagret ligga kvar utan att undersökas närmare.

Figur 5. Moderna raseringsmassor låg över kulturlagret. Foto från norr, Helén Romedabl, ÖM.

Tekniska uppgifter

Fastighet	Knekten 3
Socken/stad	Vadstena
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	Vadstena 21:1 (L2010:1734)
Digitala fastighetskartans blad	64E 7j NV
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH70
Mätteknik	Manuell inprickning
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens dnr	431-755-2019
Länsstyrelsens handläggare	Göran Gruber
ÖM dnr	0042/19
ÖM projektnr	001162
ÖM Intrasisnr	-
Beställare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Tomas Hallberg
Projektledare	Helén Romedahl
Biträdande projektledare	-
Personal	-
Fältarbetstid	1 mars 2019
Totalt undersöktes	ca 20 m ²
Fynd	-
Foto	Digitala
Analyser	-
Grafik	Helén Romedahl
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273 Rapport 2019:11 © Östergötlands museum

Den 1 mars 2019 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Knekten 3, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Arbetet föranleddes av schaktning för bergvärme i anslutning till en fastighet. Under recenta raseringsmassor med tegel och kalkbruk och på en nivå om 0,3 m under dagens marknivå framkom toppen på ett kulturlager bestående av mörkbrun-svart sandig silt med innehåll av träkol och kalkbruk. Denna lagerkontext kom inte att beröras av det aktuella arbetet.

ISSN 1403-9273

Rapport 2019:11